

Ireneusz Pękalski

"Dal Concilio al Codice", T. 2, Bologna 1984 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 28/3-4, 288-292

1985

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

mierze możliwe dzięki *Communicaciones*. Jednakże tego rodzaju badania są przydatne raczej specjalistom, niż laikom, z myślą o których Edizioni Dehoniane wydały prezentowany tu pierwszy tom serii *Il Codice del Vaticano II*.

Ks. Ireneusz Pękalski

J. B. Beyer SI, *Dal Concilio al Codice, II*, w: *Il Codice del Vaticano II, Edizioni Dehoniane Bologna 1984*, ss. 139.

W ramach serii wydawniczej *Il Codice del Vaticano II*, publikowanej staraniem bolońskiej oficyny *Edizioni Dehoniane*, jako drugi tomik tejże serii ukazało się włoskie tłumaczenie studium o. J. B. Beyera, aktualnego dziekana Wydziału Prawa Kanonicznego Gregorianum, noszące następujący tytuł: *Od Soboru do Kodeksu (Dal Concilio al Codice)*.

Główny zamiar autora prezentowanego tu studium jednoznacznie wynika już z tytułu. Jednakże dla uniknięcia wszelkich wątpliwości dodano następujący podtytuł: *Nowy Kodeks a postulaty Soboru Watykańskiego II (Il nuovo Codice e le istanze del Concilio Vaticano II)*.

Jak słusznie zauważa autor wprowadzenia Adolfo Longhitano, główny redaktor całej serii wydawniczej, relacja pomiędzy nowym Kodeksem a nauką Soboru Watykańskiego II w sposób wyraźny określa zarówno konstytucja apostolska *Sacrae Disciplinae Leges*, promulgująca Zbiór Jana Pawła II, jak i przemówienie papieża wygłoszone w dniu 3 lutego 1983 r., stanowiące jakby oficjalną prezentację tegoż Zbioru (por. s. 5). Jednakże do kanonistów należało i w dalszym ciągu należy zadanie ukazywania w sposób pogłębiony wszelkich problemów, jakie winna była podjąć i wyjaśnić Papieska Komisja dla spraw Odnowy Kodeksu Prawa Kanonicznego. Nie mogła ona nie brać pod uwagę bogatej spuścizny teologicznej Vaticanum II. Niektóre problemy, jak np. kolegialność biskupów w relacji do prymatu Biskupa rzymskiego, czy natura i geneza władzy w Kościele, dary i charyzmaty itp., zostały dopiero co podjęte przez teologów i kanonistów i wciąż czekają na dalszą pogłębioną refleksję. Dlatego też o. Beyer w swoim studium teologiczno-prawnym nie zamierzał wypowiedzieć ostatniego słowa w tych jakże ważnych i trudnych problemach, które w dalszym ciągu inspirują dyskusje oraz prace wielu teologów i kanonistów, takich jak np. E. Corecco, Y. Congar, J. Ratzinger, A. Acerbi, K. Mörsdorf i wielu innych.

Studium o. Beyera rozpoczyna krótki rozdział, który nosi prawie ten sam tytuł co i całe dzieło: *Od soboru do nowego Kodeksu (Dal concilio al nuovo Codice*, ss. 11—14). Autor, podkreślając ścisły —

niejako organiczny — związek pomiędzy Soborem Watykańskim II a nowym Zbiorem prawa kościelnego, jednocześnie przestrzega, aby nowego Kodeksu nie utożsamiać z prostą aplikacją Soboru, nie uważać Kodeksu za kanoniczną wersję tego wszystkiego, co zostało powiedziane na Soborze. Wprowadzenie uchwał soborowych w życie wymagało wydania takiego Zbioru prawa kościelnego, który by brał pod uwagę teologię Kościoła, jej podstawy biblijne, Tradycję i Magisterium. Zadanie lepszego przyswojenia sobie przez prawników doktryny Vaticanum II wymagało czasu. Ponieważ sam Sobór, zgodnie z zamiarem Jana XXIII, miał posiadać charakter pastoralny, służyć jedności Kościoła i miał nie ogłaszać żadnych nowych prawd dogmatycznych, w związku z tym wiele problemów o teologicznym znaczeniu zostało zaledwie podjętych bez zamiaru podania definitywnych rozstrzygnięć. Świadomość tego wszystkiego — zdaniem autora — jest konieczna dla czytelnika nowego Kodeksu, by mógł on zdać sobie sprawę nie tylko z ogromu problemów, jakie mieli podjąć członkowie Papieskiej Komisji dla spraw Odnowy Kodeksu Prawa Kanonicznego, ale także by z należyтым zrozumieniem przyjmował on nieuniknione niedoskonałości czy nawet niejasności sformułowań zawartych w tzw. normach doktrynalnych nowego Zbioru prawa kościelnego.

Główne problemy teologiczne podjęte przez ojców soborowych, dotyczące zwłaszcza niektórych instytucji kanonicznych, omawia drugi punkt omawianego tu studium (*Problemi conciliari e istituzioni canoniche*, ss. 15—27). Pośród nich autor wymienia następujące: hierarchiczna struktura Kościoła, sakramentalność episkopatu, kolegialność biskupów, geneza władzy w Kościele, natura laikatu i życia konsekrowanego. Każdy z tych problemów wymaga pogłębionej refleksji teologicznej, która może ułatwić lepsze wnikięcie w odnośne normy kodeksowe.

Trzeci punkt refleksji o. Beyera poświęcony jest problemowi miejsca prawa w tajemnicy Kościoła (*Il diritto nel mistero della Chiesa*, ss. 29—33). Do takiego spojrzenia na prawo kościelne zachęcał już dekret soborowy *Optatam totius* w n. 16. Punkt wyjścia rozważań autora stanowi tu nauka *Lumen Gentium* o Kościele jako — z jednej strony — społeczności wiary, nadziei i miłości, a równocześnie jako wspólnoty hierarchicznie uporządkowanej. Tajemnica Kościoła — według Beyera — stanowi klucz do zrozumienia ducha nowej kodyfikacji. Prawo bowiem winno wyrażać i bronić tę wspólnotę wiary, nadziei i miłości, jaką jest Kościół (por. s. 33).

W czwartym punkcie Beyer snuje teologiczno-prawne refleksje nt. Kościoła jako wspólnoty (*La Chiesa é comunione*, ss. 35—48). Zgodnie z eklezjologią soborową Kościół jawi się jako wspólnota trynitarna, hierarchiczna, sakramentalna, eklezjalna, wspólnota świętych, wspólnota „pielgrzymów”, wspólnota „życia”, wspólnota braterskiej mi-

łości. Ona to — według Beyera — staje się kryterium praw i obowiązków poszczególnych jej członków (por. s. 48).

Sobór Watykański II, podejmując naukę Piusa XII o trzech urządach Chrystusa zawartą w jego encyklice *Mystici Corporis* z 1943 roku, nie zaproponował żadnych nowych rozwiązań w tej materii. Należy jednak odnotować, że Sobór posłużył się przy tym nieco inną terminologią. Mianowicie nie mówi on o trzech urządach, ale używa pojęcia *ministerium* czyli posługa. Beyer rozważając tę złożoną problematykę w piątym punkcie (*Le tre funzioni di Cristo*, ss. 49—53), słusznie podkreśla milczenie nowego Kodeksu o posłudze rządzenia, a następnie wyraża wątpliwość co do zasadności tytułów księgi III i IV (por. s. 53) ze względu na fakt, że — ogólnie mówiąc — zawartość pojęciowa tychże tytułów jest niewspółmiernie szersza niż materia prawna w nich zamieszczona.

Kto uczestniczy we władzy kościelnej, oto problem, który Beyer rozważa w kolejnym punkcie swego studium (*La potestà nella chiesa*, ss. 55—65). Zdaniem autora w dalszym ciągu pozostaje otwarty problem uczestniczenia świeckich we władzy kościelnej. Istotą wszelkiej władzy — według Beyera — jest uczestnictwo we władzy samego Chrystusa w pełni przekazanej Piotrowi i jego następcom — biskupom działającym kolegalnie i pełniącym funkcję głowy poszczególnych kościołów lokalnych, a także przekazanej kapłanom kierującym powierzoną im częścią ludu Bożego (por. s. 63). Uczestnictwo we władzy kościelnej wymaga uprzedniej „konsekracji” (*potestà sacramentale*) i specjalnego posłannictwa (*potestà di missione*, por. s. 65).

Konsekwencją hierarchicznej natury Kościoła jest obecność w nim różnych grup osób (*ordini di persone*). Problem ten rozważa nasz autor w siódmym punkcie (*Gli ordini di persone*, ss. 67—72). Wychoząc z podstawowego rozróżnienia dwóch „stanów” w Kościele, mianowicie stanu duchowego i świeckiego, Bayer podkreśla nową strukturę dawnej księgi o osobach, a obecnie noszącej tytuł o ludzie Bożym. Autor wyraża jednocześnie sugestię, że struktura tejże księgi byłaby bardziej uzasadniona z teologicznego punktu widzenia, gdyby jako kryterium podziału obrano dary i posłannictwa w Kościele (por. s. 71).

W ósmym punkcie Beyer omawia jeden z najważniejszych — jego zdaniem — tekstów soborowych odnośnie do znaczenia i funkcji darów oraz charyzmatów w Kościele (*Doni e carismi*, ss. 73—82). W świetle teologii darów i charyzmatów należy przede wszystkim odczytywać przepisy kodeksowe o prawie zakonnym i o stowarzyszeniach w Kościele.

Według Beyera najbardziej duchem soborowym przeniknięta jest ta część nowego Kodeksu, która odnosi się do instytucji życia konsekrowanego (por. s. 83), o czym mowa w dziewiątym punkcie przedstawianej tu publikacji (*La vita consacrata e la sua diversità tipo-*

logica, ss. 83—92). Jest to ostatni problem natury teologiczno-prawnej podejmowany przez Beyera. Wyjątkowe miejsce wspólnot zakonnych w Kościele wynika jego zdaniem z faktu, że w życiu tychże wspólnot pierwsze miejsce zajmuje poszukiwanie Boga i oderwanie się od świata (por. s. 88). Potrójne śluby składane w zakonach pomagają poszczególnym zakonnikom do stałego nawracania się ku Bogu.

Systematykę nowego Kodeksu omawia Beyer w dziesiątym punkcie (*La sistematica del nuovo Codice*, ss. 93—107). Na uwagę zasługuje tu ustosunkowanie się autora do propozycji uprzednio zgłaszanych przez niektórych kanonistów, by cały Kodeks podzielić zgodnie z systematyką przyjętą w *Lumen gentium*, lub też według systematyki sakramentalnej (por. przypis 4 na s. 102). Przy czym Beyer proponuje własną systematykę Kodeksu, co czyni na stronie 106 swego studium. Nie przewiduje ona np. specjalnej księgi o normach ogólnych.

W kolejnym punkcie Beyer przedstawia — jego zdaniem — najważniejsze zmiany wprowadzone przez nowy Kodeks (*Diritto antico e diritto nuovo*, ss. 109—131). Dotyczą one m. in. nowych akcentów w normach prawnych odnoszących się do takich instytucji jak Synod Biskupów, kolegium kardynałskie, Sobór powszechny, kolegium biskupie, a także w odniesieniu do życia kościołów lokalnych, struktury hierarchicznej Kościoła, sakramentów — zwłaszcza małżeństwa i prawa karnego.

Ostatni — dwunasty punkt nosi następujący tytuł: Kodeks a prawo (*Il codice e il diritto*, ss. 133—136). Trzeba przyznać, że na pierwszy rzut oka powyższy tytuł jest niejasny. Jednakże wszelkie wątpliwości rozwiewa już jego pierwsze zdanie: Kodeks nie stanowi całego prawa. Beyer omawia tu problem tzw. *ius peculiare* (albo *lex peculiaris*), które obok Kodeksu stanowi o kościelnym porządku prawnym. Do grupy tego rodzaju ustaw należy *lex peculiaris pontificia* (np. o wyborze papieża, o strukturze Kurii Rzymskiej, o procesie beatyfikacyjnym i kanonizacyjnym) i prawo partykularne poszczególnych kościołów lokalnych.

W formie zakończenia autor na stronach 137 i 138 snuje kilka refleksji na temat: *Ecclesia semper purificanda i Ecclesia semper reformanda*, stwierdzając, że zbyt dużą rzeczą jest pytać o to, na ile Kodeks pozostaje wierny nauce Soboru Watykańskiego II. Ostatecznie bowiem — zdaniem Beyera — Kodeks na tyle będzie soborowy, na ile ci, którzy się nim będą posługiwać, zachowają ducha Soboru (por. s. 137).

Na koniec niniejszej prezentacji chciałbym wypowiedzieć jedną uwagę natury formalnej. Studium o. Beyera — zgodnie z założeniami redakcji serii wydawniczej *Kodeks Vaticanum II* — jest zaadresowane do czytelników świeckich. Nie oznacza to jednak, że jest ono po-

zbawione charakteru naukowego, o czym m.in. świadczą liczne odniesienia do różnych dokumentów kościelnych i ściśle naukowych prac wielu wybitnych teologów i prawników, zarówno dawnych jak i współczesnych. Tym samym znacznie różni się ono od wielu popularnych komentarzy, które ukazały się po promulgacji Kodeksu z myślą o wiernych świeckich. Należy przy tym podkreślić poważną lukę w tej materii, jeśli chodzi o publikacje w języku polskim. Stąd wydaje się pilną koniecznością podjęcie przez polskie ośrodki kano-nistyczne dzieła opracowania nowych, aktualnych komentarzy do poszczególnych części niedawno promulgowanego Kodeksu Prawa Kanonicznego.

Ks. Ireneusz Pękalski

Domingo Javier Andres, Il diritto dei religiosi. Commento al Codice. Versione della seconda edizione spagnola, Roma 1984, ss. 609.

Po ogłoszeniu przez papieża Jana Pawła II konstytucją *Sacrae disciplinae leges*, wydaną dnia 25 I 1983 r., nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego ukazała się stosunkowo pokaźna ilość komentarzy odnoszących się do różnych instytucji kościelnych, o których traktuje Kodeks, a wśród nich i o instytucjach życia zakonnego.

Spośród wielu opracowań i komentarzy na szczególną uwagę zasługuje — zarówno na zasygnalizowanie, jak i na omówienie — pozycja D. J. Andres. O zapotrzebowaniu na tego rodzaju dzieło może świadczyć fakt, iż pierwsze wydanie w języku hiszpańskim ukazało się w lipcu 1983 r., a drugie już w połowie roku następnego — 1984.

Autor traktuje w sposób wyczerpujący i teoretyczno-praktyczny o wszystkich problemach odnoszących się do instytucji zakonnych, a strukturę i rozkład materiału dostosowuje do układu kodeksowego o instytucjach zakonnych.

W tytule pierwszym scharakteryzowano wszystkie kanony (tj. kan. 573—606) stanowiące podstawowe normy dotyczące wszelkiego rodzaju instytucji życia konsekrowanego. Autor zajął się takimi problemami jak: pojęcie teologiczno-prawne instytucji życia konsekrowanego; relacje instytucji życia konsekrowanego do hierarchii tj. papieża i biskupów diecezjalnych; autonomia instytucji życia konsekrowanego; konstytucje i inne zbiory prawne; przyjmowanie do instytucji; rady ewangeliczne; życie braterskie we wspólnocie; władza przełożonych i kapituł; podział czyli typy instytucji oraz nowe formy życia konsekrowanego.

W części drugiej, którą autor, podobnie jak to czyni Kodeks, nazywa tytułem drugim, obejmującej 103 kanony (607—709), omówiono podstawowe pojęcia odnoszące się do instytucji zakonnych. Podano oraz przeanalizowano definicje zarówno życia zakonnego, jak i in-